

УДК 342.9

І. В. Шруб*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ***Н. М. Шубіна***ад'юнкту відділу докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх справ*

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Постановка проблеми.

Поліцейський – це представник держави, який наділений повноваженнями здійснювати правоохоронну діяльність та відповідно до покладених на нього завдань складати адміністративно-процесуальні документи, що супроводжують будь який поліцейський захід. Поліцейський повинен володіти достатнім рівнем знань з правил оформлення адміністративних постанов, протоколів та інших адміністративно-процесуальних документів, відповідально ставитися до них як до письмових актів, що містять правову інформацію.

Водночас, вимушені констатувати, що в останні роки в ЗМІ все частіше зустрічаються нарікання на допущення працівниками поліції численних порушень чинного законодавства, а також прав і свобод громадян під час притягнення їх до адміністративної відповідальності та застосування інших поліцейських заходів. Серед основних причин такого стану речей називають і відсутність практичного професійного досвіду в працівників новоствореної патрульної поліції, і недостатність їх теоретичної підготовки, і численні недоліки та прогалини чинного законодавства. Відтак, в умовах активізації процесів оновлення особового складу поліції та формування нової генерації поліцейських, основним завданням яких є, у першу чергу, запобігання адміністративним правопорушенням, гостро стоять питання, пов'язані з підвищенням якості складання та оформлення адміністративно-процесуальних документів.

Практична значимість обраної теми дослідження обумовлюється відсутністю теоретичних знань та практичних навичок, а також низькою мотивацією працівників поліції щодо удосконалення знань з оформлення адміністративно-процесуальних документів. У зв'язку з цим, питання, пов'язані із визначенням основних напрямів удосконалення навичок поліцейських щодо складання адміністративних матеріалів, а також напрямів удосконалення нормативно-правового регулювання адміністративно-юрисдикційної діяльності поліцейських з урахуванням міжнародно-правових стандартів та національно-правових традицій, продовжують залишатися вельми актуальним.

Мета написання даної статті полягає у тому, щоб з'ясувати сутність процесуального оформлення поліцейського піклування як заходу превентивної діяльності поліції, виявити прогалини чинного законодавства, що виникають під час його практичного застосування і на основі проведеного дослідження обґрунтувати пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання в зазначеній сфері.

Виклад основного матеріалу. Прийняття Закону України «Про національну поліцію» (далі – Закон) обумовило зміну вектору правоохоронної діяльності в напрямі служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Яскравим прикладом зазначених трансформаційних змін стало суттєве розширення меж законодавчого регулювання діяльності поліції. Зокрема вперше на законодавчому рівні було закріплене таке поняття, як «поліцейські заходи», а також досить детально врегульовано їх систему і порядок застосування. Так, згідно Закону, поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Поліція для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення в межах своєї компетенції застосовує поліцейські превентивні заходи та заходи примусу, перелік яких визначений Законом. Зокрема до превентивних поліцейських заходів ст. 31 Закону відносить: 1) перевірку документів особи; 2) опитування особи; 3) поверхневу перевірку і огляд; 4) зупинення транспортного засобу; 5) вимогу залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи; 8) перевірку дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів

фото- і кінозйомки, відеозапису; 10) перевірку дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; 11) поліцейське піклування.

Таким чином з викладеного вище випливає, що поліцейське піклування є одним з різновидів превентивних поліцейських заходів. Підстави і порядок застосування поліцейського піклування досить детально визначені в ст. 41 Закону. Водночас більш поглиблене знайомство зі змістом цієї норми не дозволяє нам отримати однозначного уявлення про правову природу та сутність даного поліцейського заходу. У зв'язку з цим, виникає необхідність звернення до юридичної літератури.

Відразу зауважимо, що у зв'язку із відносно нетривалим існуванням такої правової категорії, як «поліцейське піклування», серед науковців на сьогодні ще не досягнуто єдності поглядів на його сутність і зміст. Так, наприклад, Кубрак Ю.М. визначає поліцейське піклування як «тимчасовий превентивний захід за допомогою якого поліцейський, в межах закону, надає допомогу особам, які в силу особистих, економічних чи соціальних причин потребують такої допомоги». Науковець виокремлює наступні ознаки поліцейського піклування: це превентивний захід, тобто дія (сукупність дій) спрямованих на попередження порушення публічного порядку, публічної безпеки чи недопущення завдання шкоди особою самої собі; це тимчасовий захід, переважно короткостроковий; він реалізується виключно поліцейськими та застосовується до окремих чітко визначених категорій осіб і у випадках, що закріплені в національному законодавстві; має своє процесуальне оформлення у вигляді протоколу; не передбачає застосування до особи будь яких санкцій [1, с. 80].

У цілому погоджуючись із таким підходом, в аспекті предмету нашого дослідження на особливу увагу заслуговують останні визначені автором ознаки. Річ у тім, що Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, яка затверджена Наказом МВС № 1376 від 06.11.2015, і є одним із основних нормативно-правових актів, що регулює адміністративно-юрисдикційну діяльність поліції, не приділяє жодної уваги поліцейському піклуванню та процедурі процесуального оформлення його застосування.

На нашу думку таке ставлення законодавця до правового регулювання поліцейського піклування не лише гальмує розвиток доктринальних підходів до його дослідження, але й призводить до численних зловживань і порушень поліцейськими прав і законних інтересів громадян.

У зв'язку з викладеним, цілком логічно виникає питання: яким саме має бути процесуальний порядок оформлення поліцейського піклування?

Якщо імплементувати загальні вимоги до процедури оформлення адміністративно-правових документів в процесуальний порядок застосування поліцейського піклування то найбільш оптимальним є виокремлення трьох основних його етапів: підготовчий, основний, заключний.

Підготовчий – включає в себе елементи визначення та правильної оцінки ситуації у якій можливе застосування поліцейського піклування як превентивного поліцейського заходу. На даному етапі у першу чергу необхідно з'ясувати наявність підстав для застосування поліцейського піклування. Такі підстави досить чітко визначені в ст. 41 Закону яка передбачає, що поліцейське піклування може застосовуватися щодо: 1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду; 2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення; 3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі; 4) особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі.

Основний – передбачає практичну реалізацію заходу поліцейського піклування.

Згідно ст. 41 Закону, застосовуючи поліцейське піклування поліцейський, в першу чергу, зобов'язаний повідомити особі зрозумілою для неї мовою про причини його застосування, роз'яснити їй зміст нормативно-правових актів, на підставі яких воно застосовується. Також, особі роз'яснюється право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, негайно повідомити інших осіб про її місце перебування.

Заключний – передбачає процесуальне оформлення застосування поліцейського піклування.

У кожному випадку застосування поліцейського піклування Законом вимагається складання протоколу. Водночас, як ми уже наголошували вище, жоден нормативно-правовий акт не визначає вимог яким мав би відповідати такий протокол, а також не містить його бланка чи іншого зразка. На нашу думку, в такому протоколі зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування цього поліцейського заходу; підстави його застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень. Протокол має бути підписаний поліцейським і особою, щодо якої він складений, копія протоколу негайно під розпис вручається особі. Протокол може не надаватися особі для підписання, а його копія – вручатися особі у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії

і керувати ними. У такому випадку протокол вручається батькам, усиновителям, опікунам, піклувальникам або органам опіки та піклування [2].

Завершуючи дослідження процесуального порядку застосування поліцейського піклування зауважимо, що юридична наука і правозастосовна практика висувають до поліцейських цілий ряд вимог, яким має відповідати їх адміністративно-юрисдикційна діяльність при здійсненні даного заходу. Зокрема, вони повинні вміти вибирати необхідну лексичну та граматичну форму при оформленні протоколу поліцейського піклування; правильно розташувати його реквізити, дотримуючись вимог державних стандартів і відомчих нормативних актів; стисло і логічно викладати необхідну інформацію; кваліфіковано, із дотриманням вимог юридичної техніки заповнювати бланки адміністративно-процесуальних документів тощо [3].

Висновки: Проаналізувавши теорію і практику застосування поліцейського піклування ми прийшли до висновку, що з метою удосконалення адміністративно-юрисдикційної діяльності в зазначеній сфері необхідно вжити низку заходів: на офіційному рівні затвердити бланк протоколу поліцейського піклування, передбачивши обов'язково серію та номер друкованої продукції, що використовується в документообігу поліції; розробити детальну інструкцію з адміністративно-процесуального оформлення превентивних поліцейських заходів, тобто заходів, які не пов'язані із притягненням особи до адміністративної відповідальності; доповнити інформаційно-пошукову систему підрозділів Національної поліції окремим розділом, в який заносити інформацію про осіб, щодо яких застосовувалось поліцейське піклування з обов'язковим фотографуванням особи, що значно спрощує встановлення персональних даних осіб та пошук близьких родичів, піклувальників, усиновлювачів.

На нашу думку, втілення в життя цих заходів суттєво підвищить ефективність превентивної поліцейської діяльності загалом, і поліцейського піклування зокрема.

Література

1. Кубрак, Ю. М. Поліцейське піклування: поняття та ознаки // Національна поліція України: проблеми становлення та стратегія розвитку : зб. матеріалів наук.-практ. конф. курсантів та студентів (м. Харків, 10 груд. 2015 р.) / оргком. конф. : В.В. Сокурєнко С. 77–81.

2. Закон України «Про Національну поліцію» Інтернет ресурс <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

3. Робоча програма навчальної дисципліни «Юридичне документознавство» для курсантів факультету внутрішніх військ Навчально-наукового інституту підготовки кадрів громадської безпеки та психологічної служби за напрямом підготовки – «Правознавство», освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр». 10 січня 2013 року. – 34 с.]

Анотація

Шруб І. В., Шубіна Н. М. Процесуальне оформлення застосування поліцейського піклування. – Стаття.

Статтю присвячено дослідженню теоретичних та практичних аспектів застосування такого превентивного поліцейського заходу, як поліцейське піклування. Розглянуто основні положення чинного законодавства, що регулює підстави і порядок застосування даного заходу працівниками поліції. Висвітлено основні недоліки та прогалини, що виникають при реалізації поліцейського піклування, а також обґрунтовано найбільш доцільні шляхи їх усунення.

Ключові слова: адміністративно-правові документи, адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції, поліцейські заходи, превентивні поліцейські заходи, поліцейське піклування, протокол поліцейського піклування.

Аннотация

Шруб И. В., Шубина Н. М. Процессуальное оформление применения полицейского заботы. – Статья.

Статья посвящена исследованию теоретических и практических аспектов применения такого превентивного полицейского мероприятия как полицейская забота. Рассмотрены основные положения действующего законодательства, регулирующего основания и порядок применения данного мероприятия сотрудниками полиции. Освещены основные недостатки и пробелы возникающие при реализации полицейской заботы, а также обоснованно наиболее целесообразные пути их устранения.

Ключевые слова: административно-правовые документы, административно-юрисдикционная деятельность полиции, полицейские меры, превентивные полицейские меры, полицейское опеки, протокол полицейской заботы.

Summary

Shrub I. V., Shubina N. M. Processual formalization of police fishing application. – Article.

The article is devoted to the research of theoretical and practical aspects of the application of such preventive police measure as police care. The basic provisions of the current legislation governing the grounds and procedure for the application of this measure by police officers are considered. The main shortcomings and gaps that arise in the implementation of police care are highlighted and the most expedient ways of their elimination are substantiated.

Key words: administrative-legal documents, administrative-jurisdictional activity of police police measures, preventive police measures, police custody, police custody protocol.